

једног од задатака који има настава историских предмета на правним факултетима: да студенте науче да правне установе и друштвене појаве увек гледају у њиховој повезаности са условима који су их изазвали. Отклањање ових недостатака би несумњиво допринело да ова два одлична уџбеника професора Лепоента буду још кориснији.

Др. Драгомир Стојчевић

Schönke — Schröder: STRAFGESETZBUCH KOMMENTAR, München und Berlin, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 8 Auflage, 1957, XVI + 1269 S.

Већ са првим својим издањима Шенкеов коментар је заузео једно од најугледнијих места међу коментарима Немачког кривичног законика. Иако се појавио далеко после Лајпцишког и Колтраушовог коментара, он је врло брзо стао у исти ред с њима, а у нечем и испред њих. Рекли бисмо да се он одликује криминолошким погледом на проблеме и тежњом да се и криминолошком методологијом допринесе њиховом решењу. Ово нарочито долази до изражаја од петог издања коментара. Лајпцишки и Колтраушов коментар умногом су обележавали полазна становишта Биндинга односно Листа или боље речено први је настао на темељима немачке класичне школе — Биндинговог нормативизма, док је други основан на схватањима социолошке школе — Листових тежњи формулисаних у крилатици „Кажњава се не дело већ учинилац“. Са овим као да је Колтраушов коментар наговештавао радикалне измене методолошке природе, а са тим и нова решења за кривично правосуђе коме су коментари првенствено и намењени. Међутим, до тога није дошло. И овде је на месту примедба, која је учињена Листу, да је, изузев код неких питања, например код материјалне противправности, остао при традиционалном правном методу. Овај приговор чини нам се да нарочито погађа коментар откако га је после Колтраушове смрти наставио Рихард Ланге. Остаје да погледамо шта је Шенке уградио ново или боље речено шта је покушао да унесе као ново у иначе већ типизирани структуру коментара једног кривичног законика.

И за нас остаје на снази напомена да приказ коментара спада у најнапорније послове и да не може да се обави у потпуности успешно, јер би то изискивало третирање свих ставова коментатора. Стога је наша пажња и усмерена само на криминолошке потезе у коментару, јер тога има код Шенкеа више него код других, то је онај корак да се кривично правосуђе обогати савременим резултатима науке о криминалитету.

Циљ коментара је био и остао да кривичног правосуђу пружи стање судске праксе и правне науке као и да онима који проучавају кривичноправне проблеме омогући њихово свестрано студирање.

Коментарисању самих кривичноправних прописа претходи један увод, чија је корисност несумњива. Овај увод је не само теориска потка онеме који коментар узима у руке да се њиме служи, већ је исто тако и преглед основних ставова самог коментатора. И када се код Шенкеа упознамо са овим ставовима, нама се неизбежно намеће закључак да се он не појављује као новатор у области кривичноправне догматике. Не, Шенке је савестан и вредан раденик на ономе што у кривичној науци претставља бипартисија немачке школе Листовог смера. Он је био такав раденик, јер га је, нажалост, смрт отргла врло рано. Првог маја 1953, када је после кратке али тешке болести умро, био је стар свега 45 година. Немачка кривична наука њему дугује Институт за инострано и међународно кривично право у Фрајбургу и са њим је изгубљен један од маркантних претставника на пољу међународне сарадње у области кривичног права.

Задржимо се сада на Шенкеовом криминолошком захвату у коментару. Већ на први поглед се запажа да је захват местимичан, што ће рећи да сви проблеми, кривична дела и кривци нису подвргнути криминолошком посматрању. Но, исто тако пада у очи и јако добро разрађена материја о одмеравању казни и примени мера безбедности. Систематика коментара је проткана изношењем статистичких података и ставова криминалне социологије, док су резултати других наука, а поглавито природних, узети у обзир приликом расправљања одговарајућих проблема.

Наведени статистички подаци потичу по правилу из 1953 и припадају судској статистици, наиме показују број осуђених лица за односно кривично дело. Нема сумње да свако примењени статистички метод не казује много кривичном правосуђу. Потребно је показати кретање криминалитета, а за то нису довољни подаци за једну или две године. Стога треба прибећи изради кривуље кретања криминалитета, јер се тако може отворити пут кривичном правосуђу за изванредан криминалополитички став. Друго је питање да ли је дозвољено задржати се само на судској статистици и оставити по страни друге статистике као што су, на пример, полициска и затворска статистика. Не треба изгубити из вида да свако ново издање коментара треба да прате и нови статистички подаци, што у седмом и осмом издању коментара није случај. Подаци су још увек Шенкеови. Шредер се као Шенкеов наследник мора потрудити око тога. Истина је да би криминолошка страна коментара јако повећала његов обим и да је дело замишљено у једном тому као и да се већ сада налази на граници дозвољене величине. Но, ово схватање не би било прихватљиво. Поставља се питање да ли се хоће или не да и даље негује Шенкеова замисао? Ако је одговор позитиван онда обим не може бити препрека. Дакле, позитиван одговор намеће обраду статистичких података у облику кривуља о кретању кривичних дела и других питања криминалитета, с тим што би се указало на потребну опрезност код узимања у обзир статистичких резултата. Уз то примена статистичког метода не би смела да остане усамљена односно лишена међусобне повезаности са осталим инструментима у склопу целивитог проучавања криминалитета.

Што се тиче излагања ставова криминалне социологије у коментару ситуација је доста сложена. Ову сложеност проузрокује можда и сама варијабилност појма криминалне социологије, која се креће од криминалне биологије до криминологије, наиме променљивост основних поставки на којима се она изграђује. Неки криминолози као да сами нису начисто са овим. Тако је, на пример, Ф. Екснер од Шенкеа често цитирани криминолог једну и те исту систематски обрађену материју у издању од 1939 подвео под наслов „Криминална биологија“, а 1949 овај наслов је заменио насловом „Криминологија“. Нешто слично се одиграло и са Е. Мезгером у погледу његове „Криминалне политике на криминолошкој основи“ из 1942 (друго издање) и његове „Криминологије“ издате после Другог светског рата. Посреди је спор о биопсихичким и социолошким факторима криминалитета. Уз то се испољава и тежња за изградњом типологије. У коментару се доста често указује на ове или оне типове учинилаца кривичних дела. Међутим, ова тенденција може бити судбоносна за конкретне потезе кривичног правосуђа. Стога је треба отклонити или у најмању руку свако навођење типова пропратити потребним резервама. Рекли смо да се претежно срећемо са биопсихичким дескрипцијама, док социолошке анализе недостају. У коментару је занемарено изношење фактора криминалитета, а поготову социолошких. Истина, ово је и тежак посао јер нужно мора да почива на конкретним и свежим подацима, али се од овог посла не смемо клонити. Иако из реченога излази да у овим криминолошким потезима у Шен-

кеовом коментару има непотпуности, ипак они претстављају још један моменат више за позитивну оцену овог коментара и за његову савременост с обзиром на развој науке о криминалиту. Оно што се не оствари при првом кораку остаје да буде учињено касније. Дакле, даљи напор припада Шенкеовом настављачу, универзитетском професору Хорсту Шредеру.

Шредер је коментар наставио са седмим издањем, у које није унео значајне измене. Но, већ у самом издању налазимо ново прокоментарисане прописе о саучешћу, стицају и добрим делом о покушају као и Шредерове коментаре неких других прописа. Он се засада креће поглавито у границама правне методологије, али треба очекивати да поштујући Шенкеову замисао неће остати при овом.

Др. Д. В. Димитријевић

Edmond Noël Martin: L'OPTION ENTRE LA RESPONSABILITÉ CONTRACTUELLE ET LA RESPONSABILITÉ DELICTUELLE. Paris, Librairie générale de droit et du jurisprudence, 1957, 210 pp.

Веома студиозно написана, књига Едмона Мартена третира питање опције између уговорене и деликтне одговорности у француској правној науци, законодавству и пракси. Но и поред националног карактера дела, питања у њему захваћена и решења која су дата интересантна су и за нашу правну науку и праксу. Посебно за праксу с обзиром на недостатак важећих позитивноправних прописа у области грађанскоправне одговорности, а нарочито због заиста актуелног и важног питања односа ових двеју одговорности.

Грађанскоправна одговорност састоји се из две одговорности: уговорне и деликтне. Питање је да ли лице које претрпи штету због повреде једне уговорне обавезе може да бира на основу које ће се од ових двеју одговорности њена штета репарирати, тј. има ли право опције. Да би дао одговор на ово питање, аутор претходно испитује међусобни однос ових двеју одговорности, евентуални примат или универзалност једне од њих. Стварајући ове две врсте одговорности, законодавац је свакој од њих дао одређено поље примене. А управо то поље примене је главна карактеристика сваке од њих. Уговорна одговорност је допуна уговорним односима. Она се примењује увек када је у питању штета коју једна уговорна страна причини другој повредом неке уговорне обавезе. Ова повреда се састоји у неизвршењу уговорне обавезе, у задоцњењу извршења или у неправилном извршењу. Оштећено лице има да докаже постојање обавезе и штете која је настала због неиспуњења обавезе. Кривицу штетника, која је основ ове одговорности, она не доказује; кривица се претпоставља. Штетник се може ослободити своје одговорности доказујући да до њега нема кривице за проузроковану штету, по општим правилима о ослобођењу од одговорности. Посебна карактеристика ове одговорности је што се она може, у границама закона, ограничити или искључити. Деликтна одговорност постоји у односима из проузроковања штете лица која нису била ниукаквим уговорним односима. Деликтна одговорност је израз императива једног поретка који захтева да се свака причињена штета накнади, а забрањује да се одговорност на било који начин може искључити.

Основно питање, које је поделило теоретичаре на присталице и противнике опције, јесте питање да ли уговорна одговорност искључује деликтну. Присталице опције сматрају да је општи принцип — ко другоме проузрокује штету дужан је да му је накнади — свеобухватног и императивног карактера и да кадгод постоји штета оштећени може тражити њену накнаду по основу деликтне одговорности. Они признају постојање и уговорне одговорности, али је посматрају